

Mika Waltari
MIKAEL
Karvajalka

W S O Y

MIKA WALTARI

MIKAEL KARVAJALKA

MIKAEL KARVAJALAN NUORUUS JA
MERKILLISET SEIKKAILUT MONESSA
MAASSA VUOTEEN 1527 ASTI
KYMMENENÄ KIRJANA HÄNEN ITSENSÄ
VILPITTÖMÄSTI KERTOMINA

Werner Söderström Osakeyhtiö
Helsinki

Tämän laitoksen ensimmäinen painos.
Teos ilmestyi ensi kerran 1955.

© Mika Waltarin perikunta

Werner Söderström Osakeyhtiö
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN 978-951-0-52039-0

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@wsoy.fi

ENSIMMÄINEN KIRJA

MIKAEL BAST. KARVAJALKA

I.

Olen syntynyt ja kasvanut kaukaisessa pohjoisessa maassa, jonka kosmografit tuntevat nimellä Finlandia. Tämä laaja ja kaunis maa on sivistyneelle yleisölle tuntematon, ja jos siitä kerrotaan tarinoita, niin ne sekoitetaan pohjoisempaan sijaitsevaan lappalaisten asumaan maahan, jossa aurinko kesäisin ei koskaan laske ja jossa talvisin eletään ikuisen pimeyden vallassa käyttäen ajojuhtana haarasarvista peuraa eli poroa. Suomessakin kesät ovat lyhyet ja talvet pitkät, mutta korvauksena luonnon saituudesta kesien yöt ovat niin valoisat, että lyhyimpinä öinä keskiyöllä näkee paljain silmin lukea tiheääinkin painettua kirjaa. Talven aikana taas päivät ovat lyhyet, paksut luminietokset täyttävät maan ja meri jäätyy synnyinmaani rannikolla niin lujasti ja paksuun jäähän, että tämä Mare Finonicum eli Suomenlahti on kannattanut kokonaisia sotajoukkoja tykkeineen. Kertoessani tästä olen kohdannut epäuskoa ja ymmärtämättömyyttä eteläisissä maissa, vaikka ihmiset siellä mielellään uskovat tarinoita maista, joissa muka on niin kuuma, että piki kiehuu laivankannen saumoissa.

Etelässä ihmiset kuvittelevat, että moinen pohjoinen maa olisi karu ja ihmisen asuttavaksi sopimaton ja että sen asukkaat olisivat raakoja ja eläisivät nahkoihin pukeutuneina pakanuuden ja taikauskon vallassa. Mikään käsitys ei ole naurettavampi kuin tämä. Onhan Suomessa kaksi suurta kaupunkiaakin, idässä Viipuri ja etelässä Aboa eli Turku, jossa olen syntynyt. Porvarien rakennuksia ei tosin ole rakennettu kivistä vaan puusta, joka on kevyt ja lämmin rakennusaine, vaikka sen takia tulipalot, nimenomaan sotien ja piiritysten aikana, moneen kertaan ovat tuhonneet nämä kaupungit.

Pakanuudesta ja taikauskosta taas on sanottava, että Suomi jo vuosisatoja on kuulunut ainoan autuaaksitekevän kirkon piiriin.

Turun katedraali vetää vertoja mille tahansa kristikunnan suurelle temppeleille ja muistaessani sitä kaukana synnyinmaastani täyttää hetymys mieleni ja tunnustan, etten usko koskaan näkeväni toista niin mahtavaa ja hartautta herättävää tuomiokirkkoa, vaikka elämäni aikana olen joutunut rukoilemaan ja harjoittamaan katumusta lukuisissa muissa kristikunnan suurissa katedraaleissa. Syyistä onkin Turun tuomiokirkko kautta pohjoismaiden kuuluisa pyhiinvaelluspaikka, sillä Suomella on kaksi omaa pyhimystä, P. Henrik ja P. Hemminki, joiden pyhät luut ovat Turun tuomiokirkon suurin kalleus ja joiden uskallan vakuuttaa ihmeitä tekevässä voimassa hyvin kilpailevan minkä muiden kristikunnan ihmeitä tekevien luiden kanssa hyvänsä.

Näinä pahoina aikoina voidaan tietysti syyttää tätä kansaa luopumuksesta, koska se kovasydämisen ja ahneen kuningas Kustaan aikana on langennut luterilaisen opin valtaan ja lasketaan jo kadonneeksi lampaaksi kristikunnan piirissä. On ymmärrettävää, jos tämä on omiaan johtamaan sen takaisin tietämättömyyteen, raakuuteen ja paheisiin, mutta en tahtoisi lukea tätä itse kansan vaan huonon hallituksen viaksi. Tämä kansa on näet uskollinen sille, minkä se kerran on oppinut, enkä luule sen sukupolvenkaan aikana sydämensä salassa luopuvan esirukouksista ja hyvien pyhimysten palveluksesta. Ylipäänsä tämä kansa on näet siivoa kansaa, joka sitkeässä työssä näkee elämänsä parhaan sisällyksen, eikä suomalaista ole helppo suututtaa, mutta kun hän kerran suuttuu, hän on hirveä suuttumuksessaan, ja eniten hän vimmastuu, jos katsoo oikeuttaan loukattavan. Niinpä suomalainen talonpoika, Lalliniminen, tappoi omin käsin P. Henrikin, kun tämä häiritsi hänen huoneensa rauhaa ja osti luvatta leivän hänen aitastaan. Mutta tästä tapauksesta on kulunut kauan aikaa ja kansa on käsittänyt erehdyksensä. Siksi se palvoo piispa Henrikin luita pyhinä ja on jo tottunut napisematta antamaan kirkolle mitä kirkolle kuuluu.

Eikä Suomi suinkaan ole köyhä maa, vaan sen metsät ovat täynnä riistaa ja suuret joet täynnä arvokkaita lohenpyyntipaikkoja. Turun porvarit käyvät runsasta kauppaa yli meren ja merikelpoisia laivoja osataan rakentaa pitkin Pohjanlahden rannikkoa. Puutavarasta ja mastopuista ei ole puutetta ja Turusta viedään muihin maihin paitsi nahkoja ja kuivattua kalaa sekä taitavasti tehtyjä puuastioita myös harkkorautaa, joka sulatetaan sisämaan järvien malmista. Kalan vienti, niin kapakalana kuin pyttyihin suolattuna silakkakalana, on

Suomelle siksi suuri rikkauden lähde, ettei se ajan mittaan voi hyväksyä mitään harhaoppia, joka halveksii paastopäiviä, vaan paastopäivien pitäminen katolisen kirkon opin mukaan on monen Suomen hurskaan porvarin varallisuuden välttämätön edellytys.

Valtiona Suomi kuuluu Ruotsin valtakuntaan siten, että Ruotsin arkkipiispa on Suomen piispan esimies ja Suomen maapäivien edustajat ottavat osaa Ruotsin kuninkaan valitsemiseen. Suomen mah-tavien ja pelättävien linnojen voudit Ruotsin kuningas valitsee Ruotsin herroista, kun taas kirkolliset virat ovat maan omien mies-ten hoidossa, jotka taitavat maan kieltä. Kansa nimittäin puhuu omaa kieltään, joka eroaa ruotsinkielestä yhtä paljon kuin heprean kieli eroaa latinan kielestä.

Mutta kysymys Ruotsin valtion hoidosta aiheutti puolentoista vuosisadan ajan niin paljon sotaa, epäsovua, riitaa, murhetta ja verenvuodatusta, että tämä koitui onnettomuudeksi valtakunnalle. Tanskan kuninkaan piti näet olla myös Ruotsin kuningas ja yhdis-tää siten kruununsa alle paitsi Tanskaa ja Norjaa myös Ruotsi ja Suomi, jolloin tämä pohjoinen valtakunta laajuudeltaan ja väki-luvultaan olisi ollut Euroopan mahtavimpia valtakuntia, ellei mah-tavin. Mutta Ruotsin ylhäiset herrat kapinoivat lakkaamatta Tans-kan kuningasta vastaan ja valitsivat valtionhoitajia omasta piiris-tään ja tässä kapinoimisessa saivat puolelleen myös talonpojat, koska kaiken sotimisen ja verenvuodatuksen tuloksena on aina valtakunnan köyhyys ja tämän köyhyyden tuloksena raskaat verot, minkä Ruotsin herrat aina ovelasti osasivat panna juuttien syyksi, vaikka syynä oli yksinomaan heidän oma hallitsemishalunsa, vallan-himonsa ja uppiniskaisuutensa laillista kuningasta kohtaan. Mutta tyhmä ja oppimaton talonpoika ei sellaista ymmärrä ja häntä on helppo yllyttää, kun verot nujertavat häntä ja suolaa puuttuu maasta.

Suomi ei kuitenkaan näihin valteriitoihin sekaantunut, vaan se on ollut paremminkin kuin nöyrä juhta, joka talutetaan tallista toiseen, koska kansa haluaa vain elää ja tehdä työtä rauhassa ja sen aateli on liian harvalukuista ja varatonta pystyäkseen kustantamaan kalliita juonitteluja ja matkoja Ruotsiin. Siksi maa on sen käsissä, joka kulloinkin määrää linnojen voudit, ja Ruotsiin verraten vain harva mies on tullut päättään lyhyemmäksi valteriitojen takia.

Paljon kärsimyksiä on Suomelle tuottanut sen asema itämaana, kun mahtavan Novgorodin kukistuttua Moskovon tsaari on käynyt

sotaa Ruotsia vastaan. Suomen voittamattoman rajalinnan, Viipurin, muureihin ovat kuitenkin nämä hyökkäykset kilpistyneet, vaikka suuren venäläisvihan aikana tsaarin joukot etenivät lähelle Turkua ja Turun tuomiokirkon kalleuksia oli pakko myydä aseiden ja ruudin hankkimiseksi. Mutta tältä ajalta tuli Suomen nimi tuntuksi kuuluisan Viipurin pamauksen ansiosta, joka lummitsti piirittäjien korvat ja säikähdytti heidät pakoon Viipurin luota, vaikka osa kaupunkia, muureja ja torneja jo oli heidän vallassaan.

Tämän verran olen kertonut maasta, jossa olen syntynyt ja kasvanut, selvittääkseni, etten ole pakanain perua.

2.

Tällaisena näen sydämeni lapsensilmin kauniin Turun kaupungin: Vieno tuuli ajaa valkoista poutapilveä yli sinitaivaan, valkorunkoiset koivut vihreän joen rannassa ovat puhjenneet lehtimään ja tuomiokirkon mahtavan katonharjan ympärillä huutelevat mustat naakat. Joen rantalaiturit ovat täynnä laivoja ja talonpoikain kuormattuja veneitä. Hidas härkävaljakko kiskoo kitisevää rekeä katua pitkin. Kauppiaitten ja käsityöläisten myymälät ovat avanneet luukkunsa, sepän pajasta kuuluu raudan kilkutus ja värjäämöstä juoksee vesi punaisina läikkinä jokeen. Hansaliiton liput ja kauppaliikkeitten viirit riippuvat laivojen mastoista ja suurimpain laivojen korkealle peräkannelle on köysitetty vaskitykkeitä. Suviruoho on lämmin ja pehmeä paljaitten jalkojeni alla. Pujahdan turvekattoiseen työhuoneeseen, mutta tuli on sammunut uunissa ja tina jähmettynyt sulatuskauhaan. Kisälli makaa kuorsaten penkillä karpäsiä päänsä ympärillä, ja siitä tiedän, että iso-isäni on taas eksynyt killantupaan oluenjuontiin. Menen tupaan mieli haikeana ja kaivan kaapista kuivaa leipää ja kellertävän silakan, syön ja kastelen lapsen kyynelillä kuivan leipäni. En tiedä, mitä itken, on vain kolkkoa olla yksin nokisessa tuvassa karpästen suristessa häijysti ympärillä ja pistellessä ilkeästi paljaita sääriäni. Vihdoin menen kirkon muurin luokse odottamaan, kunnes kirkosta tulee ennen aikojaan vanhentunut vaimo, tempaa vihaisesti käteni kätteensä ja vie minut jälleen kotiin.

Tai on talvi. Aamun valjussa hämärässä kohoavat savupatsaat kaupungin kaikista taloista pystysuorina patsaina ilmaan. Maa on

paksun lumen peitossa, joki jässä ja jostakin kaukaa kuuluu kulusten aavemainen kilinä. Isoäitini taluttaa minut kirkkoon. Palelen kauheasti ja vielä enemmän palelen polvistuessani hänen rinnallaan jääkylmälle kivilattialle. En ymmärrä messua enkä rukouksia, mutta mutisen itsekseni jotakin, koska kaikki tämä tapahtuu oman sieluni takia. Kun vihdoin palaamme kylmästä sinisistä tuvan lämpimään, kuulen vain riitaa ja vihaisia sanoja. En vielä ymmärrä kaikkea mitä sanotaan, mutta tiedän, että äitini on juossut jokeen ja että minä olen kaikkeen syyppää. Siksi isoäiti vie minut kirkkoon rukoilemaan kanssaan ja anomaan vuorotellen kaikilta pyhimyksiltä esirukouksia syntisen äitini puolesta, jottei hänen tarvitsisi liian kauan kärsiä kiirastulen kauheita tuskia. Mutta esirukoukset ja sielumessut maksavat paljon. Joskus tulee tupaan mustakaapuihin munkki ja kuvailee peloittavin sanoin kaikkia kiirastulen tuskia, niin että pakosta purskahdan itkuun, kunnes isoäiti antaa hänelle kaapista viimeiset tinalautaset, niin että juhlapäivinäkin syöme sitten puukupeista ja savivadeista. Talven kuluessa katoavat talon arvotavarat, jopa vaatteet ja tarpeelliset työkalut, sillä mitä isoäiti ei kanna kirkkoon ja luostariin, sen isoisä vaihtaa olueen ja Lyypekin viinaan. Hän on vaitelias mies ja istuu rahilla tuijottaen tuleen kyynärpäät polvien varassa, kunnes tuupertuu levolle. Olen usein nälkäinen ja itken usein eikä minulla ole seuraa, sillä isoäiti pitää minut erillään muista lapsista. Vain uni ja suviruohon lämpö ovat suloista varhaisimman lapsuuteni muistoista. Joskus ajattelen juosta itsekin jokeen virran vietäväksi.

»Olisinpa kuollut ja vainaja minäkin», sanoi isoisäni monesti. Eikä hänen tarvinnut sitä kauan odottaa, sillä mitä ihminen itselleen toivottelee, sen hän usein saa aavistamattaan.

Myöhäisen suven yönä souiti juuttien meripäällikkö Otto Ruud laivoineen linnan ohitse vartijain nukkuessa ja yllätti aamuvarhaisella kaupungin aloittaen sellaisen surmaamisen ja ryöstämisen, ettei miesmuistiin pahempaa ollut tapahtunut Turun kaupungissa. Heräsin jyriseviin laukauksiin, torvien räikkeeseen ja kirkonkellojen hätähelinäan, mutta silloin kaupunki oli jo voitettu ja lannistettu ja partaiset merisissit ajoivat takaa kömpelösti juosten ja sohien keihäin ja miekoin miehiä ja naisia, jotka sellaisina kuin olivat vuoteista nousseet, juoksivat tuomiokirkkoa kohden etsiäkseen turvaa sieltä. Iso mies miekka kädessä potkaisi auki tuvan oven, mutta meidät nähtyään työnsi miekan tuppeen ja alkoi aukoa kaappia ja

arkkua löytääkseen jotakin rosvoamisen arvoista. Ei hän kuitenkaan löytänyt muuta kuin vihreästä lasista puhalletun viinapullon, joka oli puolillaan kallista Lyypekin viinaa ja jota isoisä piti suuressa arvossa.

»Ota mitä tahdot», kehoitti isoisä lempeästi, »mutta älä kajoa minun pullooni.» Lieneekö juutti ymmärtänyt hänen sanojaan vai ei, sitä en tiedä. Ainakaan hän ei totellut, vaan kohotti pullon suulleen ja joi kuin olisi kärsinyt pitkäaikaista janoa. Isoisä yritti tutisevin käsin kiskoa pulloa häneltä, mutta juutti torjui hänet käsivarrellaan, tyhjensi pullon ja paiskasi sen sirpaleiksi lattiaan. Isoisäni ei voinut suuttumatta nähdä, miten hänen viimeinen kalteutensa tällä tavoin kevytmielisesti tuhottiin. Hänen sisunsa kuohtahti, hän sieppasi nurkasta korenon ja paukautti sillä juuttia päähän, niin että kypärä rämähti. Juutti paljasti siekailematta miekkansa ja työnsi sen isoisäni vatsaan, niin että veri pulpahti lattialle, kun hän jalalla ruumista polkaisten veti miekkansa irti.

Silloin oli myös isoäitini mitta täysi. »Tapoit mieheni ja särjit hyvän pullon, senkin ruoja», hän kirkaisi, otti leipälapion ja alkoi mätkiä sillä juuttia, niin että tällä oli täysi työ varjellesaan käsivarsin päätaan. Juutti kirosi ja huusi, mutta isoäitini huusi vielä kovempaa P. Mariaa ja kaikkia hyviä pyhimyksiä avukseen, niin ettei juutille jäänyt muuta neuvoa kuin iskeä häntäkin miekalla, niin että hän sortui veriinsä multapermannolle. Minua peloitti kovasti, mutta olin tällä välin ehtinyt hakea puukon laatikosta ja yritin pistää sillä juuttia takapuoleen, kun en korkeammalle ulottunut. Hän otti kuitenkin puukon pois minulta, läimäytti minua molemmille korville ja lähti tiehensä kuin olisi itsekin hävennyt julmaa verityötään.

Isoäiti oli kuollut P. Neitsyen nimi huulillaan, niin ettei hänellä ollut hätää, vaikka hän kuoli ilman viimeistä voitelua. Isoisä nousi istumaan lattialle selkä seinää vasten ja sanoi: »Perkeleen juutti, kun särki hyvän pulloni.» Hän tuumi hetken ja pyyhki käden selällä veristä vaahtoa suustaan. »Juokse kirkkoon, Mikael», hän neuvoi sitten. »Siellä olet turvassa.» Hänen kasvonsa kävivät keltäväiksi, hajamielisesti hän kastoi sormensa omaan vereensä, piirsi ristin molemmille puolilleen lattiamultaan ja alkoi änkätä Pater nosteria. Mutta huomattessaan minun viipyvän hän keskeytti rukouksensa ja sanoi: »Ei minua enää mikään rohto lääkitse, kun stun suolet sylissäni, mutta hyvä olut virkistäisi mieltä ja ilahdut-

taisi tätä katoavaista ruumistani. Hae, hyvä poika, minulle tuopillinen olutta, jos jostakin löydät.»

Mutta oluttynnyri kellarikuopassa oli jo aikaa kuivana eikä siitä herunut tiikkastakaan, vaikka miten yritin sitä heikoin lapsenvoimin kallistella. Sen tähden otin puutuopin ja lähdin naapureilta anelemaan olutta. Tällä retkellä näin monia murheellisia asioita, joita en huoli kertoa, mutta oluttuopin sain täyteen ja palasin tupaan varovasti astuen, jotten olisi läikyttänyt olutta. Siksi kai kukaan ei tehnyt minulle pahaa, koska juutit ahdistivat vain juoksevia ja pakenevia. Nostin tuopin isoisäni huulille, hän tyhjensi sen kiitollisena ja sanoi: »Olet hyvä ja siunattu poika, Mikael, äläkä koskaan muuta ajattele.» Sitten hän teki hartaasti ristinmerkin ja kuoli.

Kun ajattelin, ettei hän enää minua tarvinnut, lähdin kävelemään kirkkoon, kuten isoisä oli käskenyt. Mutta pakolaiset olivat jo lukinneet ja teljenneet kirkon ovet kiinni jäljessään ja koko joukko juutteja ryskytti pääporttia huutaen uhkauksia ja kirouksia ja käskien pakolaisia avaamaan ovet hyvän sään aikaan. Kun siis en päässyt kirkkoon, kapusin kirkkoa ympäröivälle muurille ja aloin paiskella juutteja kivillä ja tiilenmurikoilla, kunnes joku heistä keihäällä sohien pakotti minut hyppäämään alas muurilta. Hypätessäni kompastuin ja putosin pää edellä alas ja löin pääni kiveen enkä sen jälkeen pitkään aikaan tiennyt taivaallista tämän maan asioista vaan uskoin eläväni enkeleiden seurassa. Tähän päättyi lapsuuteni ja luulen, että olin silloin kuuden tai seitsemän ikäinen. Koska Turun hirmuinen ryöstö tapahtui vuonna 1509 eli neljätoista vuotta jälkeen Viipurin pamauksen ja viisi vuotta ennen P. Hemmingin autuuttamisen juhlaa, lienen siis syntynyt vuonna 1502 tai 1503.

3.

Muistan heränneeni vuoteessa vällyn alla pehmeiden liinalakanoiden välissä ison koiran nuollessa kasvojani. Kun torjuin sen kuonoa, se ihastui suuresti ja tarttui varoen hampailla käteeni tahtoen minua leikkimään kanssaan. Joskus paljon myöhemmin tuli luokseni luseva, harmaapukuinen nainen, joka katsoi minuun kylmin harmain silmin ja tarjosi keittoa syötäväkseni. Koko ajan uskoin olevani taivaassa, joten hämmästyin suuresti, kun hänellä ei

ollut siipiä leyhytelläkseen niillä minua. Siksi kysyin ujosti: »Olenko minä taivaassa?»

Nainen koetti laudankovalla kädellä käsiäni, kaulaani ja otsaani ja kysyi: »Vieläkö koskee päähäsi?»

Koetin päätäni ja tunsin siellä siteen, mutta päähäni ei koskenut. Ravistin siis päätäni kieltävästi, mutta silloin koski kovasti niskaani.

»Mikä on nimesi?» kysyi nainen.

»Mikael», sanoin, sillä sen tiesin hyvin, koska minut oli ristitty pyhän arkkienkelin mukaan.

»Kenen poika olet?» hän kysyi.

Tähän en ensin osannut vastata mitään. »Mikko Mikonpojan, tinanvalajan», sanoin sitten ja kysyin uteliaana: »Olenko minä tosiaan taivaassa?»

»Syö keittosi», hän sanoi tylästi. »Vai olet sinä Kerttu Mikon-tyttären poika.» Hän istahti vuoteen laidalle ja silitti kevyesti kipeää niskaani. »Minä olen Pirjo Matintytär, Karvajalkain sukua, ja olet minun talossani ja olen hoitanut sinua monta päivää.» Silloin vasta muistin juutit ja kaiken mikä oli tapahtunut, eikä keitto maistunut minulle, niin pahasti pelästyin kuullessani hänen nimensä.

»Oletko sinä noita?» kysyin, vaikka hän ei ollut noidan näköinen.

Hän pelästyi ja teki ristinmerkin. »Sitäkö ihmiset minusta sanovat selkäni takana?» hän kysyi vihaisesti, mutta maltoi mielensä ja selitti: »En suinkaan ole noita, vaan ihmisten parantaja. Ilman Jumalan ja kaikkien hyvien pyhimysten minulle suomaa parannustaitoa sinä ja moni muu olisitte kuolleet näinä ahdistuksen päivinä. Kaikki voiteeni ja lääkkeeni olen kuluttanut loppuun haavoja ja ruhjevammoja parantaessani, olen vetänyt paikoilleen nyrjähtäneitä jäseniä ja lukenut lukuja säikähdyksen aiheuttaman nikotuksen parantamiseksi ja ainoa kiitos on, että sanot minua noidaksi.»

Häpesin kiittämättömyyttäni, mutta anteeksikaan en voinut pyytää, koska hyvin tiesin, että hän joka tapauksessa oli kuuluisa Turun noita, Karvajalkain sukua. »Missä juutit ovat?» kysyin.

Hän kertoi, että juutit olivat purjehtineet pois jo muutamia päiviä sitten ja vieneet mukanaan vankeina papit, pormestarit, raadin jäsenet ja varakkaimmat porvarit. Turun kaupunki oli nyt köyhä kaupunki, koska juutit jo edellisinä kesinä olivat rosvoonneet ja anastaneet Turun porvarien parhaat laivat. Jopa tuomiokirkon par-

haat kalleudet juutit olivat vieneet mukanaan. Minä olin toista viikkoa maannut hänen luonaan ankaran kuumeen ja kivun vallassa.

»Miten jouduin tänne?» kysyin ja tuijotin häntä kasvoihin. Samassa hänen päänsä muuttui silmissäni lempeäksi hevosen pääksi, mutta en lainkaan pelästynyt sitä, koska tiesin noitien osaavan vaihtaa hahmoa. Koira tuli häntää heiluttaen nuolemaan käsiäni ja kohta sen jälkeen näin jälleen hänet rouva Pirjona. Enää en epäillyt, että hän oli noita, mutta samalla tunsin suurta luottamusta häntä kohtaan. »Sinulla on hevosen kasvot», sanoin nöyrästi.

Hän pahoitti tästä mielensä, koska oli naisten tavoin turhamainen ulkomuodostaan, vaikka jo aikaa oli sivuuttanut parhaan naimiaan. Kuitenkin hän kertoi ostaneensa talonsa vapaaksi ryöstöstä parantamalla voiteillaan ja hieronnallaan jonkun juuttien laivanpäällikön, joka oli nyrjäyttänyt jalkansa hypätessään ryöstöninnossaan ensimmäisenä maihin laivastaan. Juuttien omat haavurit olivat koko ryöstön ajan olleet niin umpijuovuksissa, ettei heistä ollut apua kenellekään. Kolmantena päivänä juuttien saapumisesta oli joku juuteista kantanut minut sylissään hänen luokseen, jopa antanut hänelle kolme hopeäyriyistä, jotta hän parantaisi minut. Juutti teki tämän armonteon varmaankin syntiensä sovituksiksi, koska tuomiokirkon ryöstö oli saattanut monen juutin ankariin tunnontuskiin. Rouva Pirjon mainitsemista tuntomerkeistä arvelin häntä samaksi juutiksi, joka oli tappanut isoisäni ja isoäitini.

Tämä tarina on tietenkin uskomaton kaikista niistä, jotka ovat kuulleet todenperäisiä kertomuksia kaikista juuttien hirmuteoista merillä ja maissa. Syystähän on sanottu, että ennen piru menee ripille kuin juutti katu syntejään. Samoin on juuttien mielihuviksi mainittu käsien ja jalkojen katkominen vangeiksi antautuneilta heidän valtaamissaan laivoissa ja näiden onnettomien viskaaminen mereen tässä avuttomassa tilassa. Mutta toiselta puolen levisi joitakin vuosia myöhemmin tieto, että itse pelätty meripäällikkö Ruud syntejään katuen ja nimenomaan Turun katedraalin ryöstöä sovittaakseen lähti pyhiinvaeltajana Jerusalemiin ja kuoli siellä Jumalan armosta ruttoon, mikä lienee siunatuinta mitä hurskaalle pyhiinvaeltajalle saattaa tapahtua. Joten juutitkaan eivät liene niin paatuneita kuin on kerrottu ja tämä tekee tarinani uskottavaksi. Eikä toiselta puolen juutteja sovi liiaksi syyttää Turun ryöstöstä, vaan paremminkin Suomen maasäätyjä, jotka hyvän Hannu-kuninkaan hyläten yhtyivät hyväksymään Svante-

herran valitsemisen Ruotsin valtionhoitajaksi ja lupasivat esi-
isiensä tavoin yhdessä muiden Ruotsin valtakunnan asukkaiden
kanssa nöyrästi kestää ja kärsiä kaikki onnen vaiheet. Niinpä he
saivat kärsiä eikä onnesta ollut paljon tietoa Svante-herran halli-
tessa.

Mutta olipa tämän asian oikeuden tai vääryyden laita miten
hyvänsä, niin selvitettyään tuloni taloon rouva Pirjo sanoi: »Paitasi
olen pessyt puhtaaksi verestä ja housusi riippuvat naulasta. Pue
siis yllesi ja voit lähteä minne haluat, koska olen pitänyt lupaukseni
ja parannellut sinua enemmänkin kuin kolmen hopearahahan edestä.»

Tähän minulla ei ollut mitään sanomista, vaan puin ylteni ja
menin pihalle. Rouva Pirjo lukitsi ovensa ja lähti hoitamaan eri
taloissa makaavia haavoittuneita ja sairaita, joita ei ollut kannettu
luostariin tai P. Hengen taloon, vaan jotka pitivät parempana kuolla
kotonaan, jos kerran oli pakko kuolla. Istuuduin tuvanportaalle
päivänpaisteeseen, koska jalkani olivat vielä heikot sairauden jäl-
keen, tuijotin tuuheaa suvinurmea ja yrttitarhan merkillisiä kasveja
enkä tiennyt minne menisin. Koira istuutui viereeni, kiersin käteni
sen kaulaan ja itkin haikeasti.

Tällaisena rouva Pirjo tapasi minut palatessaan illansuussa, mutta
katsoi vain äkäisesti minuun ja meni sisään. Jonkin ajan kuluttua
hän toi minulle leivänpalan ja sanoi: »Äitivainajasi vanhemmat on
jo haudattu yhteiseen hautaan muiden juuttien murhaamien köy-
hien kanssa. Kaupungissa vallitsee täysi sekasorto eikä kukaan vielä
tiedä mistä päästä aloittaa uutta elämää, mutta silti naakat lentele-
vät jo kotitupasi ympärillä.»

En ymmärtänyt mitä hän tarkoitti, mutta hän selitti: »Ei sinulla
enää ole kotia, poikarukka, sillä eihän sinulla äitisi lankeemuksen
takia ole perintöoikeutta ja luostari on jo merkinnyt tuvan ja ton-
tin omaisuudekseen suullisen lupauksen mukaan, jonka tinanvalaja
Mikko Mikonpoika ja hänen vaimonsa ovat antaneet sielujensa
pelastukseksi.»

Minulla ei ollut tähänkään mitään sanomista, mutta jonkin ajan
kuluttua rouva Pirjo tuli vielä kerran luokseni ja pani käteeni kolme
hopeäyryityistä. »Ota rahasi», hän sanoi. »Luettakoon minulle vii-
meisellä tuomiolla hyväksi teoksi, että armeliaisuudesta ja ansiota
pyytämättä paransin sinut, poikarukan, vaikka parempi kai olisi
ollut, jos olisit kuollut. Mutta ala jo joutua tiehesi äläkä jää tänne
vaivoikseni.»

Kiitin häntä hänen hyvydestään, silitin koiraa hyvästiksi ja sidoin kolme hopearahaa paidanhelmaani. Kävelin sitten muurin luota rantaa pitkin kotitupaani kohden ja näin, miten parhaidenkin talojen ovet retkottivat auki murrettuina ja raatihuoneen lasi-ikkunat oli väännetty irti ja varastettu. Kukaan ei joutanut kiinnittämään minuun huomiotaan, vaan porvarien emännät erottelivat vauhkoontuneita lehmiä, jotka oli ajettu kotiin metsien peitosta, ja hyvät naapurit kantoivat autioiksi jääneistä taloista kelyollisia kaluja omiin huoneisiinsa, jotteivät ne olisi joutuneet hukkaan tai varkaiden käsiin.

Menin kotitupaani eikä siellä ollut enää jäljellä mitään, ei rahia, ei vesisaavia, ei pataa, ei puulusikkaa eikä yhtäkään riepua ruumiini verhoksi, vaan ainoastaan lattiassa kuivuneet verilaimiskot, joita kovaksi poljettu multa ei ollut kyennyt imemään. Kävin levolle multapenkille ja itkin itseni hyvään uneen.

4.

Aamulla heräsin varhain mustakaapuisen munkin tullessa sisään, mutta en pelästynyt häntä, sillä hänellä oli pyöreät, ystävälliset kasvot ja hän toivotti minulle Jumalan rauhaa. »Onko tämä sinun kotisi?» hän kysyi. Myönsin sen ja hän sanoi: »Iloitse siis, sillä P. Olavin luostari on ottanut haltuunsa tämän asunnon ja vapauttanut sinut siten kaikista huolista, joita maallisen omaisuuden hallussapito tuottaa. On varmaan Jumalan ihmeellinen varjelus, että olet säilynyt hengissä kokeaksesi tämän ilonpäivän, sillä tiedä, että minut on lähetetty puhdistamaan tämä maja kaikista saatanan viekaista juonista, jotka liittyvät paikkoihin missä paha äkkikuolema on vieraillut.»

Hän ripotteli mukanaan tuomastaan astiasta vihkivettä ja suolaa oven kamanoihin, räppänään, lattiaan ja uunin pankolle tehden ristinmerkkejä ja lukien latinaksi voimallisia lukuja. »Tunnetko ilkeätä tulikivenkatkua?» hän kysyi lopetettuaan työnsä. »Paina mieleesi tämä, sillä luulenpa nähneeni kolmen karvaisen pikkupirun luikkineen ulos savuaukosta häntä koipien välissä. Perkele näet pyräyttää tulikivenkatkun ilmoille joutuessaan tappiolle ja siksi tämä katku on varmin todistus paholaisen karkotuksesta.» Hän istahti turvepenkille, jolla olin nukkunut, kaivoi repustaan leipää, juustoa

ja kuivattua lihaa ja tarjosi minullekin sanoen, että välipala oli paikallaan rasittavan työn jälkeen.

Syötyämme sanoin, että halusin kustantaa sielumessun tinanvalaja Mikko Mikonpojan ja hänen vaimonsa sielujen vapauttamiseksi kii-rastulen vaivoista, koska tiesin näiden vaivojen olevan kaikkia maisia tuskia hirveämpiä. »Onko sinulla rahaa?» kysyi hyvä munkki. Solmin esiin kolme hopearahaani ja näytin niitä hänelle. Hän hymyili entistä ystävällisemmin, silitti päätäni ja sanoi: »Nimitä minua isä Pietariksi, sillä se on nimeni, vaikka en olekaan mikään kallio. Eikö sinulla ole enempää rahaa?»

Ravistin päätäni. Hän kävi surulliseksi ja selitti, ettei noin pienellä summalla voinut lunastaa sielumessua. »Mutta», hän sanoi, »jos voisimme hellyttää esimerkiksi P. Henrikin, joka itse kärsi pahan äkkikuoleman murhaajan käden kautta, rukoilemaan taivaassa näiden hurskaiden vainajien sielujen puolesta, niin en epäile, etteikö tällaisen pyhän esirukouksen voima olisi suurempi kuin parhaankin sielumessun, jonka vaikutus, ollakseni aivan rehellinen, jää usein kyseenalaiseksi ja nimenomaan näinä päivinä, kun niin lukuisat lesket ja orvot tunkevat tuomiokirkkoon rukoilemaan ja luettamaan sielumessuja rakkaiden vainajainsa puolesta.»

Pyysin häntä opettamaan minulle, miten minun pitäisi esittää asiani P. Henrikille, mutta hän ravisti pahoilla mielin päätään. »Sinun vaatimaton rukouksesi tuskin tehoaisi P. Henrikiin», hän arveli. »Päinvastoin pelkään pahasti, että se hukkuisi kuin hiiri likasankoon siihen rukousten tulvaan, joka parhaillaan kohoo hänen pyhimyksenistuimensa eteen. Jos sen sijaan joku todella voimallinen rukoilija, joka on pyhittänyt koko elämänsä kuuliaisuuteen, köyhyyteen ja siveyteen, ottaisi asiansi omakseen ja esimerkiksi viikon ajan jokaisena kanoonisena tuntina lukisi rukouksen näiden vainajien hyväksi, niin jopa P. Heikki kallistaisi korvansa kuuntelemaan, mistä on kysymys.»

»Mistä löytäisin sellaisen voimallisen rukoilijan?» kysyin nöyrästi.

»Näet hänet edessäsi», sanoi isä Pietari yksinkertaisen arvokkaasti. »Etkö äsken omin silmin huomannut seitsemän karvaisen pahalaisen törmäävän ulos ovesta ja ikkunaluukuista minun voimallisen manaukseni ja rukoukseni pakottamina? Totta tosiaan, itse kaikkivaltias Jumala on johdattanut askeleni tänne tänä aamuna voidakseni vapahtaa sinut sielunhädästäsi, poikaparka. Kolme äyryitystä ei

tosiaan ole hinta eikä mikään rukouksista, jotka sinulle lupaan, ja jos tarjoisit mokomaa summaa tuomiokirkon papeille he uskoisivat sinun häpäisevän heidän arvoaan. Mutta munkinlupauksessani olen vihkinyt itseni köyhyyteen ja pidättyväsyyteen enkä sen takia tahdo mitata vaivojani kullalla ja hopealla, vaan tyydyn nöyrästi näihin kolmeen vaivaiseen ropoon ja annan sinulle anteeksi, ettei sinulla ole enempää.»

Näin sanoen hän otti hopearahat kädestäni ja pani ne nopeasti kukkaroonsa. »Aloitin rukoukset jo tänään kuudennen ja yhdeksännen tunnin jumalanpalveluksissa», hän sanoi. »Jatkan niitä sitten ensimmäisen ja toisen vesperin aikana, mutta ruumiinrakenteeni ei siedä yövalvontaa ja siksi saan usein hyvältä prioriltani erivapautuksen keskiyön ja kiitoksen hetken rukouksista. Sinun ei silti tarvitse pelätä rakkaitten vainajaisi tästä kärsivän, vaan lisään vastaavasti rukouksieni määrää muina kanoonisina tunteina.»

En ymmärtänyt täysin kaikkea mitä hän sanoi, mutta hän sanoi sen niin varmasti, että tiesin jättäneeni asiani mahdollisimman hyviin käsiin ja kiitin nöyrästi häntä. Hän pönkitti oven jäljestämme, teki useita ristinmerkkejä ja antoi minulle siunauksensa. Sen jälkeen erosimme ja palasin rouva Pirjon mökin lähetyville, koska en tiennyt muutakaan paikkaa, minne olisin mennyt. Jonkin aikaa tuumin lähteä linnaan ja pestautua sotamieheksi lähteäkseni sotimaan juutteja vastaan, mutta sotamiehen rasittava ammatti pelotti minua, joten luovuin aikeestani.

Pelkäsin rouva Pirjon suuttuvan nähdessään minut, sillä olin jo huomannut, että hän oli ankara nainen. Siksi pysyttelin piilossa, mutta kun alkoi sataa, hiivin läävään, jonka seinät olivat sammaltuneet ja katossa kasvoi nurmea ja kukkia. Siellä ei ollut muita eläimiä kuin sika ja nähdessäni sen lihavat kyljet minut valtasi suuri kateus sikaa kohtaan, jolla oli katto päänsä päällä ja jonka ei tarvinnut kantaa huolta ruoastaan ja juomastaan. Kun en muutakaan osannut tehdä, nukahdin sian pehkuille, ja herätessäni oli sika tullut viereeni ja makasimme kylki kyljessä lämmittäen toisiamme. Rouva Pirjo tuli sisään kantaen puusangossa ruokaa sialle ja harmistui suuresti nähdessään minut.

»Enkö käsenyt sinun lähteä tiehesi», hän sanoi. Sika nyhjäisi minua ystävällisesti kärsällään ja nousi vierestäni syömään sangosta. Sangossa oli nauriinkuoria, herneenpalkoja, maitoa ja puuroa. Kysyin nöyrästi, enkö saisi jakaa aterialla sian kanssa, jos sika sen

sallisi. Tätä en sanonut niinkään paljon nälästä, koska mieleni oli liian haikea tunteakseni nälkää, vaan sian ehtooruoka näytti minusta herkullisemmalta kuin mikään mitä pitkiin aikoihin olin kotona saanut ravinnoksi.

»Olet kiittämätön ja nenäkäs poika», sanoi Pirjo-rouva ankarasti. »Tarkoitatko, että sian pitäisi opettaa minulle armeliaisuutta, koska se lämmittää sinua kyljellään ja on valmis jakamaan ehtooaterian kanssasi. Mutta enkö antanut sinulle kolmea hopearahaa. Niillä täysikasvuinen mieskin voisi kustantaa itselleen riittävän leivän ja särpimen parin kuukauden ajaksi. Joku porvari ja ammattikunnan jäsen voisi kustantaa sinulle vuoden ylläpidon ja ottaa sinut oppipojakseen, jos tinkisit hänen kanssaan. Miksi et käytä rahojasi?»

Sanoin, että olin jo käyttänyt rahani. Hän kysyi, luulinko olevani joku herttua tai kardinaali viskelläkseni rahoja maantienoihin. Puolustauduin, etten suinkaan ollut viskellyt rahoja maantienoihin, vaan olin antanut ne isä Pietarille, jotta hän lukisi rukouksia isoisäni ja isoäitini sieluparkojen puolesta vapauttaakseni heidät kiirastulen vaivoista.

Rouva Pirjo istuutui läävän kynnykselle, piteli hajamielisesti toisella kädellä sankoa antaakseen sian syödä ja nojasi pitkän leukansa toiseen käteen. Tällä tavoin hän tuijotti minuun kauan aikaa ja kysyi lopuksi: »Oletko sinä mielenvikainen?»

Selitin, etten varmasti tiennyt sitä. Ei minusta kukaan ollut ennen sellaista sanonut, mutta loukattuani pääni tunsin oloni perin oudoksi ja hämmäntäväksi.

Rouva Pirjo nyökytti päätään ja sanoi: »Voisin viedä sinut P. Hengen taloon. Ehkä sinut siellä vammasi takia otettaisiin vastaan muiden rujojen, sokeiden ja kaatumatautisten joukkoon. En näet epäile, että he kuultuaan sinun puhuvan uskoisivat varmasti, että olet heikkomielinen. Mutta jos osaisit pitää suusi kiinni ja olla viisaan näköinen, voisin puhua Mikko tinanvalajan killalle, jotta kiltä kustantaisi elämäsi, kunnes pystyt itse ansaitsemaan leipäsi.»

Pyysin anteeksi, jos en osannut sovittaa sanojani oikein, koska en ollut paljon saanut puhua kenenkään kanssa, vaan jos Mikko tinanvalaja puhui, niin häntä piti kuunnella sanomatta vastaan, ja jos isoäitini puhui, niin hän puhui vain helvetin vaivoista ja kiirastulen kauhuista, joista minulla ei ollut kylliksi tietoa voidakseni vastata hänelle. »Mutta», sanoin, »osaan monta sanaa saksaa ja ruotsin-

kieltä ja latinankin sanoja.» Kukaan ei näet koskaan ollut puhutellut minua niin ystävällisesti ja ymmärtäväisesti kuin rouva Pirjo ja minut valtasi sellainen kiihko, että yhtenä pyrynä luettelin kaikki vieraat ja käsittämättömät sanat, jotka jostakin syystä olivat tarttuneet mieleeni kirkossa, porvarien puodeissa, killantuvassa ja laivarannassa, niinkuin esimerkiksi: salve, pater, benedictus, male spiritus, pax vobiscum, haltsmaul, arsch, donnerwetter, sangdjöö ja heliga kristus. Kun olin hengästyneenä lopettanut, piteli rouva Pirjo korviaan ja sanoi:

»Sieluton hupsukin voi samalla tavoin toistaa sanoja, joita ei ymmärrä, mutta sinua uskoisi toden totta pahojen henkien riivaamaksi. Ymmärrän jo sinun loukanneen pääsi pahemmin kuin luulin.»

Koska minulla ei ollut mitään menettämistä, kerroin vielä, että tunsin monta kirjainta ulkonäöstä ja osasin kirjoittaa nimeni. Kun hän ei uskonut, raapustin tikulla multaan kirjaimet MIKAEL niin hyvin kuin osasin. Rouva Pirjo ei tosin osannut lukea, mutta hän kysyi, kuka minua oli opettanut. Sanoin, ettei kukaan ollut minua opettanut, mutta että jos joku opettaisi, oppisin varmasti pian lukemaan.

»Tahtoisitko siis oppia lukemaan?» hän kysyi.

»Tahtoisin», sanoin ja kerroin miten joskus olin hiipinyt kuuntelemaan tuomiokirkon koulun ikkunan viereen oppiakseni jotakin, mutta kaikki oppiminen oli aina päättynyt sisältä kuuluvaan vitsojen läiskeeseen ja ulinaan, joka oli siinä määrin pelästyttänyt minut, että olin juossut pakoon. Mutta muuan kulkuri oli puukonkärjellä veistänyt nimeni kirjaimet työhuoneen seinään, kun olin keinotellut hänelle leivänpuolikkaan ja kauhallisen olutta. Kerrottuaani kaikesta sanoin vielä, että halusin mielelläni oppia myös latinaa. Tämä teki rouva Pirjoon syvän vaikutuksen ja hän sanoi, ettei koskaan olisi uskonut pään kolahtamisen voivan aiheuttaa niin voimallisia seurauksia. Mitään hullumpaa hän ei näet koskaan ennen ollut kuullut, niin hän sanoi.

Puhuessamme oli päivä jo laskenut ja tuli hämärä. Eikä käynyt sen paremin kuin että hän vei minut sisään kanssaan, sytytti talitynttilän ja alkoi kovin sormin painella haavaa päässäni. Hän kertoi neuloneensa repeämän päänahassani kokoon neulalla ja langalla, mutta haava näkyi alkaneen märkiä ja hän pesi sen, levitti sen päälle hometta ja hämähäkinverkkoja ja sitoi pääni uudelleen. Ruokaakin

hän antoi minulle ja otti minut selkänsä taakse vuoteeseen vällyn alle nukkumaan varoittaen kuitenkin, etten yöllä kajoisi häneen, koska hän oli neitsyt, vaikka häntä sanottiin rouva Pirjoksi. En ymmärtänyt, mitä hän pelkäsi minun tekävän, mutta lupasin olla kajoamatta häneen.

Aamulla hän otti sileän koivuntuohen ja käski minun raapustaa siihen nimeni tikulla ja noella. Tuohenpalan hän otti mukaansa lähtiessään lääkelaatikkoineen ja pusseineen tervehtimään potilaitaan, ja palatessaan päivällä hän sanoi näyttäneensä tuohenpalan useallekin lukutaitoiselle, joista useimmat olivat osanneet sanoa, että siihen oli kirjoitettu Mikael. Joku tosin oli lukenut nimen Aapeliksi, mutta se oli oikeastaan samantekevää, sanoi rouva Pirjo, koska hän oli vain halunnut varmistautua, että kysymyksessä oli kirjoitus eikä mikään paholaisen raapustama rivi karpäsenjalkoja.

Tällä tavoin jäin asumaan rouva Pirjon luokse ja autoin häntä hänen askareissaan, keräsin hänelle mustan kukon lantaa ja leikkelin hänelle hevosten häntäjouhia ja pässien niskakarvoja porvarien lääivistä sekä autoin häntä etsimään tarpeellisten lääkeyrttien kasvupaikkoja ja poimimaan niitä uudenkuun aikaan. Mutta tärkeintä oli, että hänen ansiostaan isä Pietari opetti minut lukemaan ja kirjoittamaan ja näytti minulle miten rukousnauhaa voi käyttää monenlaisiin hyödyllisiin laskutoimituksiin.

5.

Pääni loukkaantuminen sai ilmeisesti aikaan täydellisen muutoksen koko elämässäni ja olennessani eikä sen vaikutus vähentynyt haavan parannuttua ja hiusten kasvettua sen peitoksi, vaan pysyin jatkuvasti yhtä vilkkaana, uteliaana ja opinhaluisena kokonaan unohtaen, että olin aikaisemmin ollut pelokas, itkeskelevä lapsi, joka ei omin päin uskaltanut puhutella ketään vierasta. Eikä Pirjorouva koskaan lyönyt tai säikytellyt minua, vaan kohteli minua hyvin ja kunnioitti minua, kun niin helposti ja vaivattomasti opin lukemaan ja kirjoittamaan. Oppiminen, joka monelle muulle on itkua ja vaivaa ja hammasten kiristystä, oli minulle kuin hupaisaa leikkiä, ja kuta enemmän opin, sitä nälkäisemmin tahdoin oppia yhä lisää.

Enkä tiedä, opinko lopulta enemmän isä Pietarin hurskaista kertomuksista vai rouva Pirjon luennoista hänen kirkkaina öinä näyt-

täessään minulle tähtiä tai suven tuoksuvina päivinä taluttaessaan minua lehdoissa ja purojen kaltailla ja opettaessaan minulle mihin tautiin mikin kasvi tuo parannuksen. Sillä rouva Pirjo tunnettiin lääketaitoiseksi rouvaksi ja hän eli täydessä sovussa kirkon prelaattien ja luostarin mustien veljien kanssa. Luostarin lääketaitoinen veli oli näet aikamoinen poropeukalo ammatissaan ja haki tietonsa vanhoista yrttikirjoista, joista ei ollut paljon apua kaukaisen pohjoisen maan omia tauteja parannettaessa. Jokaisella maallahan on omat tautinsa ja luonto kasvattaa omat yrttinsä juuri näiden tautien parantamiseksi. Mutta viisaana naisena rouva Pirjo varoi vihoittamasta luostarin väkeä ja kutsui kaikissa pahoissa taudintapauksissa oppineen luostarinveljen avukseen pirskottelemaan vihkivettä ja suolaa ja lukemaan latinankielisiä loitsuja ja manauksia. Rouva Pirjon omat loitsut, jotka hän oli perinyt Karvajalkain suvulta, olivat tosin mielestäni aivan yhtä voimallisia kuin veli Bartolomeuksen latina, mutta rouva Pirjo käytti niitä vain harvoin eikä koskaan unohtanut ensimmäiseksi ja viimeiseksi kutsua P. Neitsyttä avukseen.

Hän oli niin hyvä minulle, etten koskaan pelännyt häntä muulloin kuin hänen loitsiessaan, sillä silloin hänen ulkonäkönsä muuttui, hän kasvoi pitemmäksi ja valkuaiset paljastuivat hänen silmissään, joihin kohosi hirmuinen, tuijottava katse. Enkä ihmettele, että monet sairaat pelkästä pelästyksestä paranivat, niin voimallisia olivat nämä kieltämättä pakanalliset loitsut, jotka myöhemmin sain häneltä oppia.

Isä Pietari otti ensin opettamiseni leikin kannalta, mutta nähtyään, miten paljon edistyin yhden ainoan talvikauden aikana, vaikka hän ainoastaan kerran tai pari viikossa vietti jonkin rukoustenvälin rouva Pirjon luona ja tästäkin ajasta käytti suurimman osan syömiseen ja juomiseen, hän alkoi vakavasti puhua rouva Pirjolle, että minun oli paras siirtyä luostariin tai pyrkiä tuomiokirkon kouluun maisteri Martinuksen oppilaaksi oppimaan kaikkien sääntöjen mukaan grammatiikkaa, retoriikkaa ja dialektiikkaa.

»Pyhän neitsyen ja kaikkien pyhimysten nimeen unohtamatta pyhiä apostoleita ja kirkkoisia», hän sanoi pyyhkien rasvan suupielistään kaapunsa mustaan hihaan. »Jos minulla olisi tällainen poika, mistä hyvät pyhimykset minua varjelkoot, niin panisin empiemättä hänet kouluun ja ennustaisin hänestä koituvan mitä suurinta kunniaa ainoalle autuaaksitekevälle kirkolle. Hänestä voi vielä

tulla kaniikki tai kerrassaan piispa, sillä hän laskettelee jo ulkoa Pater nosterin, Ave Marian ja latinan lukusanat kahteenkymmeeneen asti kuin aika poika, vaikka en itsekään pysty niitä paljon pitemmälle luettelemaan.»

Hän kulautti kurkuunsa viinaryypyn ja ylisti monin sanoin sen virkistävää ja lääkitsevää vaikutusta. Mutta rouva Pirjo sanoi:

»Unohdat, isä Pietari, että Mikael on orpo ja aviotonta syntyperää. Äpärää ja huorilasta kirkko ei hyväksy palvelukseensa ja mitäpä iloa hänellä olisi kaikesta opista, jos häntä ei koskaan vihitäisi papiksi.»

»Sinun sijassasi käyttäisin hänestä mieluummin oppinutta ja säädyllistä sanaa bastardi», ehdotti isä Pietari. »Tämä sana sinänsä aukaisee häikäiseviä näköaloja hänen syntyperästään, niin että jokainen sen kuullessaan kertoo kiireesti mielessään kaikki ylhäiset herrat ja legaatit, jotka kuluneina vuosina ovat käyneet Turussa. Mutta jos esittelet hänet maisteri Martille vain vaatimattomana äpäränä, niin hän heti uskoo pojan isäksi jotakuta tervahousua, nihtiä tai sonninpieksäjää eikä ota kuuloonkaan pyyntöjäsi.»

»Mutta enhän toki voi valehdella hänen syntyperästään», vastusti Pirjo-rouva.

»Tuo on yksinkertaista puhetta», sanoi isä Pietari halveksivasti. »Pro primo, jo pojan kasvoista ja niiden hienoista piirteistä, hänen silkinhienosta tukastaan, hänen pienistä käsistään ja jaloistaan ja hänen älynsä terävyydestä kuin myös hänen oppivaisuudestaan ja siivosta käytöksestään näkee, että hän on suurten herrojen sukua. Pro secundo, kysymyksessä on ainoastaan nimitys, joka kerta kaikkiaan ja kaikissa yhteyksissä tarkoittaa ainoastaan saman täysin luonnollisen mutta tässä tapauksessa synnillisen toimituksen synnillistä hedelmää, fructus inhonestus et turpis, käyttäakseni latinankieltä säästääkseni kainouttanne, kokonaan riippumatta siitä, mitä säätyä asian luonnollinen alkuunpanija on ollut.»

Koettelin hiuksiani, mutta ne olivat varsin karkeat päässäni eivätkä käteni olleet pehmeät eivätkä edes puhtaat, joten kihnutin hämilläni jalkapohjalla likaista säärtäni.

»Usko minua, jalo ja armelias Pirjo-rouva», sanoi isä Pietari kurottaen anovasti tinatuoppiaan. »Mene maisteri Martin puheille, ja jos pystyt levittämään hänen eteensä takiksi riittävän kaistaleen hyvää verkkaa ja nostamaan sen päälle lihavän siankinkun ja kainosti helisyttämään muutamaa hopearahaa kourassasi, niin hän varmasti

REHEVÄ JA HUMORISTINEN VEIJARIROMAANI
1500-LUVUN SUOMESTA JA EUROOPASTA.

Sukkela pappiskokelas Mikael Karvajalka ja hänen toverinsa, tavattomin ruumiinvoimin varustettu tykinvalaja Antti kokevat huikeita seikkailuja tanskalaisten miehittämässä 1520-luvun Suomessa ja sekasortoisessa Euroopassa.

Toverukset viettävät milloin huolettomia, milloin huolentäyteisiä päiviä muun muassa Turussa, Tukholmassa, Pariisissa ja Lyypekiissä.

Mikael Karvajalka on huumorin, ehtymättömän mielikuvituksen ja herkullisen detaljikuvauksen sävyttämä suuren tyylin historiallinen romaani, jossa Waltari esittää kirpeitä totuuksia ihmisistä ja elämästä.

Kolme Waltarin Sinuhun jälkeen kirjoittamaa historiallista suurteosta, 1500-luvun Eurooppaan sijoittuvat *Mikael Hakim* (1948) sekä *Mikael Karvajalka* (1949) ja etruskien aikaan sijoittuva *Turms Kuolematon* (1955) julkaistaan komeina juhlapainoksina.

Mika Waltari on Karvajalka-romaneissaan toteuttanut useita vuosia mielessään olleen suunnitelman, jota varten hän Turkin-matkallaan v. 1947 suoritti perusteellisia tutkimuksia. *Mikael Hakimissa* hän avaa yllättäviä näkökulmia moniin historian tapahtumiin. Samalla sen värikäs aihepiiri on antanut väljälti liikkumatilaa Waltarin tarinoitsijan-fantasialle, hirtehishuumorille ja elämänfilosofialle.

